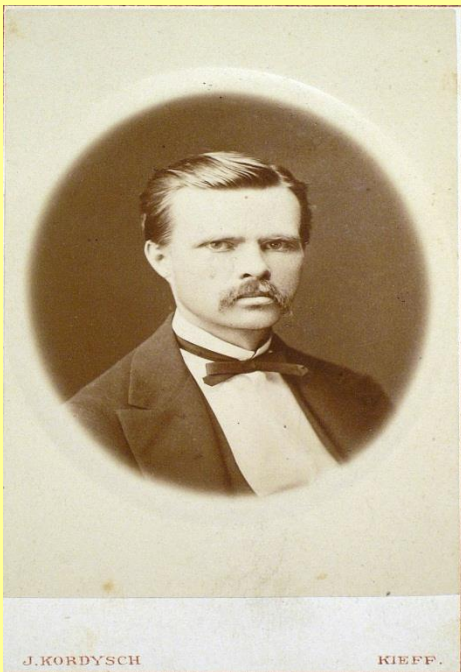

ПРОБА ПЕРА. У ПОШУКАХ ЖАНРУ

Над Россю і Роставицею Перебування Івана Семеновича Нечуя-Левицького на Білоцерквіщині (дослідження)

Розуменко Світлана, студентка групи Ф-12

Минувшина Білоцерківщини насичена знаменними подіями, що охоплюють всі періоди історії України. Її земля вкрита прадавніми курганами, городищами часів

Київської держави Рюриковичів. З білоцерківських осель вирушали в далекі походи козаки. Сюди за часів селянсько-козацьких повстань 16-18 ст. навідувалися Криштоф Косинський і Северин Наливайко. У 1648 році у Білу Церкву прибув Богдан Хмельницький зі своїм військом та з нашого міста розсилав універсали, в яких закликав народ український боротись з польським гнітом. Саме на білоцерківській землі збирав своє військо в 1702 році фастівський полковник Семен Палій. Ця земля пам'ятає гоноровий поступ військ українських

гетьманів, один з яких – Іван Мазепа- народився і виріс під Білою Церквою.

З нашим містом тісно пов'язані імена багатьох талановитих митців. Бували у місті над Россю й писали про Білу Церкву О. С. Пушкін і Т. Г. Шевченко, К. Г. Стеценко і Шолом-Алейхем, К. Г. Паустовський й Ю. С. Смолич. Як бачимо, Білоцерківщина оспівана у творах найкращих українських митців слово та пензля, зокрема, класиком нашої літератури

Іваном Нечуєм-Левицьким.

Життя і творчість Івана Семеновича Нечуя-Левицького безпосередньо пов'язані з Білою Церквою та Білоцерківщиною. У 1885 році Нечуй-Левицький оселяється в

Києві й займається літературною діяльністю. Влітку він часто виїздив в Стеблів, Білу Церкву, Трушки, Острійки та інші села, де збирає нові враження для творів. Іван Семенович розповідав, що вже декілька років приїздить в Білу Церкву й там мешкає, спілкується з хорошими друзями.

Вперше І.С. Нечуй - Левицький побував на Білоцерківщині, очевидно, близько 1860 року, коли його сестра Ганна Семенівна виходила заміж у село Трушки. Є підстава гадати, що це було саме під час весілля, у пору сватання двох родин – Левицьких і Радзівських. Проте перше відоме документальне свідчення про відвідини Івана Семеновичем Трушків – лист, написаний 1 липня 1874 року композиторові-класику М. В. Лисенку, в якому письменник, зокрема, повідомляв: “Послухавши Вашої ради, я оце на селі, в Трушках (під Білою Церквою), почав лібрето, записавши з уст бабів і дівчат обряд весілля і веселі пісні. Обряд дуже драматичний і багатий.” Цей матеріал він використав у творі “Маруся Богуславка”, щоб якомога повніше й правдивіше відтворити картини побуту, котрі оточували легендарну героїню майбутньої опери – Марусю Богуславку.

Уже тільки цей факт переконливо засвідчує, які тісно зв’язки підтримував Письменник з простим народом, глибоко і всебічно вивчаючи його життя, побут та звичаї. Старожиля села Трушки Шутенко Сафон Кузьмич та Шутенко Гервасій

Каленович згадували, що Нечуй – Левицький, приїжджаючи в село, любив бувати серед простого люду й завжди записував там живу народну мову, стоячи збоку чи навіть залишаючись непоміченим. або виходив в садок, стелив вишитий рушник, збирав навколо себе дітлахів і пригощав їх цукерками. Можливо, саме в цей період – літо 1874 року – І. С. Нечуй-Левицький вирішив написати повість “Микола Джеря”. Цей твір, на думку дослідників, написаний з використанням матеріалу Білоцерківщини. Очевидно гостював під час канікул у родичів і до глибини душі вразила його трушківська природа, а невдовзі легкою рукою письменника-пейзажиста виведені знамениті рядки: “Широкою долиною між двома рядками розложистих гір тихо тече по Васильківщині невеличка річка Роставиця” Найцікавіші трушківські придебенції знаходимо в оповіданнях “Біда бабі Парасці Гришисі” і “Біда бабі Палажці Солов’їсі”, які вийшли друком у 1909 році. Баба Параска була з роду “Гришенків в Трушках”. А у творі про бабу Палажку читаємо: “В селі Трушках дощ почався почався з початку дев’ятої години ввечері. Од сходу сонця насунули страшні чорні хмари. Проти червоного неба на заході хмари здавались ще чорніші й страшніші. Несподівано схопилася буря, вдарив грім, замиготіла блискавка.” Примірники з цих творів з автографами Іван Семенович подарував своєму давньому знайомому білоцерківцю-фотографу Михайлові Маркеловичу Дубовику. Він був Нечуєвим ровесником і одним з найближчих друзів у місті над Россю. Михайло Маркелович не раз фотографував видатного письменника самого і в колі знайомих. У Білоцерківському краєзнавчому музеї є груповий знімок 1912 року, на якому бачимо митця у товаристві М. М. Дубовика і С. Л. Дроздова – археолога і засновника музею у Білій Церкві. Про це свідчить повість “Пропаші”, подарована знатному білоцерківцеві з таким написом: “Високоповажному любителю археології Стефанові Леонтієвичу Дроздову в знак поважання од автора, 1912 року.” С. Л. Дроздов добре знав творчість прозаїка. У 1928 році для виставки, присвяченої І. С. Нечую-Левицькому, він уклав “Життєпис Івана Нечуя-Левицького та реєстр його творів”.

Призбируючи матеріали та фольклор письменник зупинявся то в сестри, котра мешкала в Трушках, то в Білій Церкві на дачі М. М. Дубовика або в “Північному готелі”, цю адресу він повідомляв Б. Д. Грінченку ще 15 липня 1921 року, зробивши приписку наприкінці листа: “...Од 8 іюля до першої пречистої - 15 августа мій адрес: м. Белая Церковь, Северная гостиница.”

Білу Церкву Нечуй-Левицький найдокладніше опише у нарисі “Роковий український ярмарок”: “Вам, мабуть не діводилось бачити таких селенних ярмарків, як цей, що стає тутечки в Білій Церкві, роковий ярмарок на Спаса... Серед Білої Церкви такий здоровецький пляц... Свистять пужална та батогі, ляскаючи об кінські та волячі морди... Народ ворухиться поміж возами, наче комашня. Яка сила кавунів, динь, груш на цьому майдані! На возах і попід возами поз’язувані молоді качки, гуси, кури. В гарячому повітрі запахла кропом, петрушкою. Ряди зелені – наче зелений город. Задзвонили недалечко в соборі в усі дзвони на молебень (в соборі “храм”). Задзеленькали в костьолі. Люде здійсмають шапки й хрестяться. А органчик ніби співає смутні мелодії десь далеко... і наводить на мене серед життєвого шуму та гаму якусь тиху задуму...”. А про рідну мову талановитий прозаїк розповідає читачеві: “І скрізь по майданах тільки й чисту українську мову, ні кришки не покалічену. По-українськи говорять пани й батюшки і пани-католики, котрі тутечки навіщоось звуть себе поляками, і жидами, бо в тутешніх католиків – панів та дідичів, в тутешніх жидів свій рідний язик є тільки український. Пани-католики по-польки говорять погано і нечисто і тільки народною українською мовою говорять чудово, мов сам народ, хоч ця мова чомусь їм не до вподоби... Ця незліченна ярмаркова народна маса несамохіть асимілює, уподоблює собі і панів, і жидів своєю живою мовою”.

Про те, що І. С. Нечуй – Левицький і надалі часто приїздив на Білоцерківщину, свідчать його твори, написані на місцевому матеріалі. Так, у Невеличкому нарисі “Дрібна рибка”, опублікованому у Львові 1886 року, автор розповідає, як він, гуляючи тихого липневого вечора на берегах Роставиці в селі Трушках, закримітив там жінок – рибалок, котрі раз по раз витягали на траву невода з уловом. А відтак, зібравши більшу рибу відро, а дрібних мальків залишивши на

березі качкам. Обурений Іван Семенович, як щирий природолюб, змусив тих рибалок – невдах вкинути дрібну рибу в річку, нагадавши бракон'єрам про те, що коли вона виросте, то її “могли б їсти діти”.

Про перебування І. С. Нечуя-Левицького у Білоцерківському краї оповідають також інші архівні матеріали. Це,

зокрема, його чорнові нотатки, на титулі яких

написано: “Сільські й міські сюжети для оповідань, й характеристики. Од 1909-1910 року й до 1914-го. Київ, Біла

Церква”. З цього зшитка видно, що Іван Семенович і на схилі літ не полишав творчої діяльності, готуючись писати все нові й нові оповідання й повісті, присвячені Білоцерківщині. У Білоцерківському краєзнавчому музеї експонується стіл дерев'яний сім'ї Нечуя-Левицького (сестри Ганни) під №КВ-16035. Деякі свідчення про зв'язки І. С. Нечуя-Левицького з Білоцерківщиною можна знайти в листах його сестри Г. С. Левицької, а також у квартирних книгах, що зберігається в Центральній науковій бібліотеці ПН України.

Зараз незабутніми стежками автора “Миколи Джері” і “Кайдашевої сім'ї” у Білоцерківському краї подорожують юні туристи й екскурсанти, літературознавці і краєзнавці. Так, у селі Трушках вчені-фольклористи записали обрядові весільні мелодії для книги “Народні пісні в записах Івана Нечуя-Левицького”, що вийшла друком 1985 року.

